

ВІДГУК

про дисертаційне дослідження **Пань Шена**
**«Методика формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх
учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки»**,
подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дисертаційної роботи

Дослідження Пань Шена, в якому порушується проблема формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва, охоплює комплекс актуальних педагогічних проблем. Зокрема, вони конкретизуються в аспектах виконавської культури майбутніх учителів, фортепіанної виконавської культури, інтерпретації образу твору, художнього світогляду особистості, художньої картини світу, поліхудожньої компетентності та ін., що на сьогодні актуалізовано вимогами щодо підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культурних компетентностей школярів. Зазначене увиразнило фокус роботи дисертанта у площині науково-теоретичного обґрунтування сутності художньо-педагогічної освіченості, застосування художньо-творчого потенціалу різних видів фортепіанної підготовки як освітнього ресурсу методики формування досліджуваного феномена.

Отже, тема дисертації є актуальною, коректно сформульованою у предметному полі спеціальності, за якою виконано дослідження.

Дисертація Пань Шена відповідає тематичному плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», комплексній темі «Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців мистецького та мистецько-педагогічного профілю в контексті соціокультурної парадигми» (номер державної реєстрації 0120U002017) перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи освітньої установи.

Досягнення мети дослідження – теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка методики формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки вимагало розв'язання низки завдань, які сформульовані коректно і вичерпно. Джерелознавчу базу дисертації Пань Шена утворюють педагогічні, психологічні, філософські, культурологічні розвідки з психології творчості, теоретичних засад компетентнісної парадигми, основ мистецької та мистецько-педагогічної освіти, поліхудожності та інтеграції мистецтва в освітньому процесі, герменевтичних засад музичного виконавства та мистецької педагогіки, підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, фортепіанної культури та культури фортепіанного виконавства. Здобувач розкриває сутність поняття «художньо-педагогічна освіченість майбутніх учителів музичного мистецтва», обґрунтовує його теоретичний смисл у контексті фахової підготовки майбутніх

учителів музичного мистецтва, відкриваючи перспективи залучення цієї категорії до категоріального спектру проблем фахового становлення учителів інших мистецьких дисциплін і формування культури особистості.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертаційного дослідження Пань Шена підтверджуються глибиною методологічної і теоретичної бази дослідження, що визначається пошуком змістових ознак художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки з міжнаукового погляду.

Гармонійне поєднання у дослідженні Пань Шена низки теоретичних, емпіричних, математико-статистичних методів, що є доцільними і детермінували успішне розв'язання завдань дослідження. Зазначимо потужний методолого-теоретичний погляд на об'єкт, що досліджується, гнучку комбінацію теоретичної та методичної площин, охоплення дослідницьким баченням феноменології художнього та педагогічного у творчому виконавському процесі.

Зважаючи на методологічні основи дослідження Пань Шена, наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, можна засвідчити логічність й послідовність структури дослідження, концептуальну доцільність кожного з розділів та їх перебігу.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологічну основу та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, а також особистий внесок дисертантки.

Розробляючи у **першому розділі** теоретичні основи дослідження художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва, автор занурюється до питань розуміння феномену освіченості особистості в концепції компетентнісної парадигми освіти, продукує його в художньо-педагогічну площину, розкриває сутність і розробляє структуру художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки. Зокрема, досліджуючи компетентнісну парадигму освіти як онтологічний контекст феномену освіченості особистості, науковець наголошує на системному взаємозв'язку культури та освіти та постнекласичній моделі освітніх процесів з когнітивним вектором знань щодо Універсуму. Прийняття Універсуму людиною «передбачає не просто наявність тих або тих знань, а й здатності їх здобувати, використовувати в невизначених заздалегідь умовах, досвіду застосування, що надає мобільності прийняття рішень та швидкої адаптованості до нових умов» (с. 26). Проаналізовано й синхронізовано із завданнями підготовки майбутнього вчителя компетентнісну стратегію стандартів дошкільної, початкової, базової середньої освіти, професійного стандарту вчителя; в широкому спектрі актуальних сьогодні компетентностей виділено художню як базову для розв'язання завдань дослідження.

Науково цінними видаються дискурсивні фрагменти тексту, в яких відбувається обґрунтування основних понять дисертації, зокрема, є розгорнутою, підтвердженою науковою базою здійснена кореляція понять грамотності й освіченості, освіти і освіченості; обґрунтування функцій освіченості у фаховій підготовці. Науковець доходить до важливого висновку, що освіченість стає фактором для індивідуального соціального зростання (с. 40), а для майбутніх учителів музичного мистецтва набуває ознак художності, «стає характерною ознакою сучасного глобалізаційного світу, в якому фахівець будь-якої галузі відчуває свою причетність, своє місце та перспективи професійної самореалізації» (с. 40).

Занурюючись до питання художньої освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва як педагогічної проблеми, автор класифікує зв'язки з фаховою спеціалізацією, загально-фахові та загально професійні, віддалені, але ймовірні зв'язки з іншими галузями знань і доводить, що художня освіченість майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на широкій спектральній основі різноманітних зв'язків мистецтва та життєвих реалій, що в ньому відображені. Але найвпливовішими є знання у галузі художньої культури (с. 47). Для підтвердження цієї думки здобувач розкриває смисл понять «художність», «художній», «art education», «мистецький», «художньо-освітній процес» і доходить до думки про актуальність художньо-освітнього потенціалу вивчення фахових музичних дисциплін у контексті панування певного світовідчуття в певному часово-просторовому діапазоні. Заслуговує на схвальну оцінку наскрізна у дослідженні позиція про занурення в образ твору та винайдення на всіх етапах роботи його віддзеркалення в інших видах мистецтва (с.50), яка історично, теоретично та методично обґрунтована й підтверджена актуальними дисертаційними дослідженнями. Водночас із доведенням широкого погляду на фортепіанну підготовку, її можливості вирішувати завдання художньо-освітнього процесу, наголошується на розширенні мистецького тезаурусу, досвіді створення уявного художнього контенту образу твору, стимулюванні пізнавально-пошукової діяльності, здатності інтегрувати різні види музично-виконавської діяльності, систематизації художньо-інформаційної підтримки виконавського процесу, отже, її системному характері.

Розробляючи сутність і структуру художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки, Пань Шен підкреслює поєднання векторів художності як вищої міри результатів творчої діяльності й подальшої оцінки її продуктів та педагогічної спрямованості на застосування феномену художності в освітньому процесі (с.60). Автор розвиває і підтверджує положеннями з державних стандартів, дисертаційних досліджень ідею поліхудожнього, світоглядно спрямованого освітнього середовища як результат траєкторії руху особистості майбутніх учителів музичного мистецтва від часткового до цілісного. У зв'язку з цим, розглянуто структуру зазначеного фахового утворення, а саме: фахово-мотиваційний (інтерес до художньої культури та різних видів мистецтва; пізнавально-пошукова ініціатива в галузі

полімістецької проблематики та художньої культури), культурно-інформаційний (культурологічна поінформованість; художньо-функціональна зорієнтованість), художньо-семіотичний (поліхудожню грамотність; семантико-семіологічний тезаурус). Пань Шен зазначає, що в даній цілісній системі компоненти та їх елементи знаходяться в зв'язку, який має ознаки зворотності та нагадує герменевтичне коло. Отже, у першому розділі вирішені завдання перше (розкрити сутність феномену художньої освіченості в компетентнісній парадигмі) та друге (обґрунтувати зміст та структуру художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки).

Зміст **другого розділу** дисертації Пань Шена пов'язаний з обґрунтуванням методологічних та методичних основ формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки (третє завдання дослідження), яке найбільш потужно виражає досягнення автора у площині наукової новизни роботи, розкриває високу культуру його концептуального мислення. Дослідницька компетентність Пань Шена дозволила йому довести ефективність для розв'язання завдань дослідження мистецько-інтеграційного, історико-культурологічного, функціонально-праксеологічного, комунікативно-творчого підходів, що конкретизують компетентнісну парадигму освіти. Науковцем розроблено відповідні до підходів актуальні для дослідження педагогічні принципи: створення поліхудожньо-методичного супроводу освітнього процесу, розширення перцептивних модусів художньо-естетичного досвіду (полімодальність), різновекторності мистецької інтеграції (мовної, жанрово-стильової, творчо-виконавської); врахування історико-культурної еволюції художньо творчості, акцентування уваги на художньо-світоглядному аспекті творів мистецтва; орієнтація на поліфункціональність діяльності вчителя музичного мистецтва, розуміння художньо-педагогічної освіченості як конкурентної переваги; розуміння інтерпретації твору як художньо-комунікативного процесу, врахування полікультурного контексту інтерпретації творів мистецтва, фортепіанних творів.

Для розробки педагогічних умов науковець задіює обсяжний понятійний дискурс (художня грамотність, поліхудожня підготовленість, символічні засоби спілкування, обізнаність вчителя стосовно елементів семіотики мистецького твору).

Наскрізна педагогічна умова – цілеспрямоване накопичення художньо-педагогічної інформації та її застосування в роботі над фортепіанними творами взаємодіє із умовами: запровадження поліхудожнього методичного супроводу в освітній процес фортепіанної підготовки, стимулювання до розкриття контексту твору задля вирішення функціональних освітніх завдань у фаховій діяльності. Доцільною і оригінальною видається система методів, які супроводжують означені умови, серед яких: створення банку художньої інформації щодо твору, аналіз світоглядної позиції митців, створення карти взаємовідповідності виконавських та художніх завдань, моделювання ситуацій творчого аналізу твору в контексті освітніх завдань (наскрізна умова); стимулювання синестезії почуттів,

заміна модусів сприйняття та асоціацій (перша умова), полірольова гра, інтерпретаційний полілог, побудова крос-культурної траєкторії інтерпретації твору (друга умова). Викликає інтерес науково цінна авторська класифікація механізмів технік гейміфікації (с. 120). Методика формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки представлена цільовим, методологічним, методичним та результативним блоками. Отже, у другому розділі вирішене третє завдання (обґрунтувати методологію та розробити методику художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки).

Розв'язання четвертого завдання (визначити критерії та показники оцінювання художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва) дозволило Пань Шену у **третьому розділі** встановити критерії та показники: *інтенціональний критерій* (ступінь умотивованості на розширення знань з різних видів мистецтва, міра пізнавально-пошукової активності щодо застосування поліхудожніх явищ в освітньому процесі і навчанні гри на фортепіано); *когнітивний критерій* (усвідомлення соціокультурних основ художньо-освітнього процесу, художньо-мисленнєва операційність у розв'язанні художньо-педагогічних завдань на основі фортепіанної підготовки (доцільність вибору репертуару тощо)); *контекстний критерій* (ступінь розуміння мови різних видів мистецтва (образів, символів) та їх застосування в наведенні аналогій та асоціативних зв'язків в роботі над образом твору, міра володіння семіотико-семантичним тезаурусом та його застосування в роботі над фортепіанними творами); *творчий критерій* (виявлення художньо-образних асоціацій, самостійність застосування відповідного методичного ресурсу в художньо-інтерпретаційному процесі).

Розбудова критеріальної системи підготовлена проведеним здобувачем попереднім дослідженням, а також власним досвідом наукової та виконавської діяльності. Доцільною для констатувального етапу експерименту вважаємо діагностичну базу, структуровану за показниками. Серед діагностичних методик, які ефективно забезпечили цей процес, назвемо спеціально розроблені автором й модифіковані: тест для визначення ступеню умотивованості на розширення знань з різних видів мистецтва (Чень Бо), анкета для визначення міри пізнавально-пошукової активності щодо застосування поліхудожніх явищ в освітньому процесі і навчанні гри на фортепіано (Чжоу Є за P. Juslin & P. Laukka), творчо-діагностичне завдання для визначення рівня сформованості фахово-мотиваційного компонента художньо-педагогічної освіченості (Чжоу Є.); опитувальник для визначення ступеня усвідомлення соціокультурних основ художньо-освітнього процесу, діагностична карта для самооцінювання художньо-мисленнєвої операційності у розв'язанні художньо-педагогічних завдань на основі фортепіанної підготовки (доцільність вибору репертуару тощо), творчо-діагностичне тестування для визначення рівня сформованості культурно-інформаційного компонента художньо-педагогічної освіченості; опитувальник для

визначення ступеня розуміння мови різних видів мистецтва (образів, символів) та їх застосування в наведенні аналогій та асоціативних зв'язків в роботі над образом твору, тест на поодинокий або множинний вибір для визначення міри володіння семіотико-семантичним тезаурусом та його застосування в роботі над фортепіанними творами (Чень Бо), проведений у гугл-формі, творчо-діагностичне завдання для визначення сформованості художньо-семіотичного компонента художньо-педагогічної освіченості «Понятійний словник-таблиця»; опитувальний тестовий аркуш для визначення рівня сформованості вмінь виявлення художньо-образних асоціацій, анкета для визначення ступеня самостійності застосування відповідного методичного ресурсу в художньо-інтерпретаційному процесі, а також творчо-діагностичне анкетування для визначення рівня сформованості інтерпретаційно-виконавського компонента художньо-педагогічної освіченості.

Експериментальній перевірці ефективності поетапної методики формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки присвячене п'яте завдання дослідження. Застосування методу створення банку художньої інформації щодо твору (перший, поліхудожньо-установчий етап) представлено автором як алгоритм аналітичних дій для всебічного контекстного аналізу транскрипції для фортепіано Ф. Ліста Вальгалли з тетралогії Р. Вагнера «Перстень Нібелунга». Метод створення карти взаємовідповідності виконавських та художніх завдань опирався на картографування інформації творів у жанрі фортепіанні мініатюри з метою систематизації та співвіднесення методичних вказівок із художніми завданнями. Метод стимулювання синестезії почуттів застосовувався через поінформованість студентів про приклади хроместезії видатних діячів мистецтва, розробку кольорових схем та акустико-кольоровий аналіз фортепіанного твору із власного репертуару, що сприяло кращому осягненню форми твору, його структури та драматургії. На основі залучення вокальних творів китайських композиторів з докладним розбором художньо-виконавських завдань деталізовано розглянуто застосування методу заміни модусів сприйняття та асоціацій.

На педагогічно-контекстному, другому, етапі було застосовано методи: аналізу світоглядної позиції митців, що дозволив ідентифікувати різноманіття естетико-культурних чинників формування рис художнього образу; моделювання ситуацій творчого аналізу твору в контексті освітніх завдань, що сприяв акцентуації творчого підходу до діяльності з педагогічної інтерпретації та організації творчої активності школярів; полірольової гри з апробацією ролей вокаліста та концертмейстера та кореляції виконавських завдань; інтерпретаційного полілогу для розширення меж сприйняття художнього образу твору за рахунок вивчення різноманіття інтерпретаційних концепцій; побудови крос-культурної траєкторії інтерпретації твору – для формування здатностей майбутніх учителів музичного мистецтва актуалізувати міжпредметні зв'язки та інтеркультурні контексти в процесі педагогічної інтерпретації твору задля реалізації освітньої, розвивальної та виховної функцій музичного мистецтва в

освітньому процесі. Перевірка здійснювалася за допомогою формули кутового перетворення Р. Фішера, що підтвердило ефективність отриманих результатів й відкрило перспективи адаптації методики формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва до інших видів фахової підготовки.

Оцінюючи здобутки дисертації Пань Шена, наголосимо на векторі наукової новизни роботи, яка, передусім, увиразнена в її теоретичній площині (обґрунтування і визначення поняття художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва, структури художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті фортепіанної підготовки, наукових підходів, педагогічних принципів методичного спрямування і педагогічних умов). Науково цінним вважаємо залучення широкого гуманітарного контексту в уточненні сутності понять освіченості, художньої освіченості, художньо-освітнього процесу, художньо-освітнього потенціалу фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а також подальший розвиток компетентнісної парадигми фахової, зокрема виконавської фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, поліфункціональності фортепіанної підготовки, полімодальності та поліхудожності в інтерпретації фортепіанних творів.

Авторська методика формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки відповідає на ключові питання порушеної проблеми і опирається на систему підходів, з яких, на наш погляд, потужним інноваційним потенціалом володіє мистецько-інтеграційний, який дозволив автору простежити продукування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва на практичному рівні. Отже, мета дисертаційної роботи досягнута.

Обґрунтованість висхідних теоретично-методологічних положень, цілісність та системність вивчення формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки, концептуальна багаторівневість, використання комплексу методів, відповідних предмету і завданням дослідження, об'єктивність результатів вибірки, результативність впровадження методики в практику роботи закладів вищої педагогічної освіти, обробка, емпіричних даних статистичним методами зумовили вірогідність результатів дослідження Пань Шена.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертації викладено у 9 публікаціях автора, з яких 1 – у співавторстві. Із них: 3 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 5 – апробаційного характеру. Кількість публікацій, їх обсяг та змістова якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідають встановленим вимогам. Публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, на яких відбувалася апробація дисертації, зміст статей здобувача, в яких відображено основні положення і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають порушену проблему формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки. Вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вона відповідає вимогам, що висуває МОН України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані наступні положення та побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. На с. 93, у зв'язку з принципами врахування історико-культурної еволюції художньо творчості й акцентування уваги на художньо-світоглядному аспекті творів мистецтва, дослідник вказує на творче осягнення загальнолюдських цінностей, які й визначають художні доміанти певних культур. Разом з тим, у тексті зазначені цінності не конкретизовано. Варто було це додати.

2. На с. 98 дослідник наголошує на зв'язку художньо-педагогічної освіченості майбутнього вчителя музичного мистецтва з особистою конкурентоспроможністю фахівця. Варто було б конкретизувати позицію автора.

3. На с. 162, описуючи метод стимулювання синестезії почуттів, автор зазначає, що студенти ознайомлювались із прецедентами синестезії у мистецько-перцептивному процесі. Натомість в переліку митців відсутня постать М.К. Чюрльоніса, у творчості якого втілено поєднання мов музики, живопису та літератури.

4. На с. 163 зазначено, що задля посилення поліхудожньо-інтеграційного вектору методики до репертуару були включені вокальні твори китайських композиторів, характерною рисою яких є яскрава зображальність. Було б цікаво більш детально дізнатися про специфіку китайського матеріалу, з яким працював автор, у зв'язку з проблемою полімодальності, порушеною дослідником.

5. На с. 167 згадується застосування методу моделювання ситуацій творчого аналізу твору в контексті освітніх завдань, який в українському перекладі сприймається як певна тавтологія, чого можна було б уникнути через редагування тексту.

Натомість висловлені зауваження та запитання мають рекомендаційний характер і не ставлять під сумнів результати виконаної Пань Шеном роботи.

Загальний висновок

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни викладених у роботі наукових положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація «Методика формування художньо-педагогічної освіченості майбутніх учителів музичного мистецтва в

процесі фортепіанної підготовки» має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015, №1159 від 31.12.2015, №567 від 30.12.2015, №943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Її автор – Пань Шен заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін і
методик навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Підпис: Марсинюк Т.В.

Засвідчую:

Нач. ВК

Марсинюк Т.В.